

BAJKI IGNACEGO KRASICKIEGO

6 kart pracy do samodzielnej realizacji
Klasa V szkoły podstawowej

Imię i nazwisko ucznia: _____

Termin realizacji: _____

Teksty: Ignacy Krasicki, „Bajki i przypowieści”, wydanie Wolne Lektury.

MINI-SŁOWNIK

Morał - krótkie pouczenie lub wniosek wynikający z bajki. Może być podany wprost albo trzeba go samodzielnie sformułować. Przykład: jeśli bohater przechwala się i przez to wpada w kłopoty, morał może brzmieć: „Pycha może prowadzić do zguby”.

Synonim - wyraz o takim samym lub bardzo podobnym znaczeniu. Przykłady: mądry - rozumny, odważny - dzielny, szybko - prędko.

Antonim - wyraz o znaczeniu przeciwnym. Przykłady: mądry - głupi, silny - słaby, wolny - uwięziony.

Archaizm - wyraz, forma wyrazu albo znaczenie, które wyszły z codziennego użycia i dziś brzmią staro. Przykłady: zawsze - wtenczas, wtedy, kontent - zadowolony.

Równoważnik zdania - wypowiedzenie bez osobowej formy czasownika. Przykład: „Spotkanie wilków z jagnięciem”. Pełne zdanie: „Wilki spotkały jagnię”. Równoważniki zdań są wygodne w planie wydarzeń.

Personifikacja - przedstawienie zwierząt, roślin lub przedmiotów tak, jakby zachowywały się jak ludzie: mówiły, myślały, oceniały lub podejmowały decyzje.

Wskazówka do samodzielnej pracy: najpierw przeczytaj tekst bez zatrzymywania się. Potem przeczytaj go drugi raz i zaznacz słowa, których nie rozumiesz. Dopiero wtedy przejdź do zadań.

KARTA PRACY 1

Siła i bezbronność - „Jagnię i wilcy”

Na tej karcie ćwiczysz: morał, sens dosłowny i przenośny, archaizmy, plan wydarzeń, równoważnik zdania

Ignacy Krasicki, „Jagnię i wilcy”

Zawždy znajdzie przyczynę, kto zdobyczy pragnie.

Dwóch wilków jedno w lesie nadybali jagnię;

Już go mieli rozerwać; rzekło: „Jakim prawem?”

„Smacznyś, słaby i w lesie!” - Zjedli niezabawem.

Słowniczek: zawždy - zawsze; nadybali - spotkali, natknęli się; niezabawem - zaraz, niebawem.

1. Napisz jednym zdaniem, co wydarzyło się w bajce.

2. Ułóż czteropunktowy plan wydarzeń. Każdy punkt zapisz jako równoważnik zdania.

3. Wypisz trzy archaizmy z tekstu i dopisz ich współczesne odpowiedniki.

4. Wyjaśnij własnymi słowami zdanie: „Zawždy znajdzie przyczynę, kto zdobyczy pragnie”.

5. Wyjaśnij, co w tej bajce oznacza przewaga silniejszego nad słabszym. Czy wilki próbują naprawdę uzasadnić swoje działanie?

6. Sformułuj morał bajki jednym zdaniem.

KARTA PRACY 2

Pycha i przecenianie siebie - „Szczur i kot” oraz „Mysz i kot”

Na tej karcie ćwiczysz: porównywanie tekstów, personifikację, archaizmy, synonimy i antonimy, równoważniki zdań

Ignacy Krasicki, „Szczur i kot”

„Mnie to kadzą” - rzekł hardzie do swego rodzeństwa,
Siedząc szczur na ołtarzu podczas nabożeństwa.
Wtem, gdy się dymem kadzideł zbytecznych zakrztusił -
Wpadł kot z boku na niego, porwał i udusił.

Słowniczek: hardzie - dumnie, wyniośle.

Ignacy Krasicki, „Mysz i kot”

Mysz, dlatego że niegdyś całą książkę zjadła,
Rozumiała, iż wszystkie rozumy posiadała.
Rzekła więc towarzyszkom: „Nędzę waszą skrócę:
Spuśćcie się tylko na mnie, ja kota nawrócę!”
Posłano więc po kota; kot, zawsze gotowy,
Nie uchybił minuty, stanął do rozmowy.
Zaczęła mysz egzortę; kot jej pilnie słuchał,
Wzdychał, płakał... Ta widząc, iż się udobruchał,
Jeszcze bardziej wpadała w kaznodziejski zapał,
Wysunęła się z dziury - a wtem ją kot złapał.

Słowniczek: egzorta - pouczająca przemowa; zawsze - zawsze; spuścić się na kogoś - zaufać komuś.

1. Jakie cechy łączą szczura i mysz? Wskaż dwie i każdą uzasadnij wydarzeniem z tekstu.

2. Co jest bezpośrednią przyczyną klęski szczura, a co myszy?

3. Wypisz z obu bajek po jednym archaizmie lub wyrazie dziś rzadko używanym. Podaj współczesne odpowiedniki.

4. Podaj synonim słowa „zarozumiały” i antonim słowa „ostrożny”.

5. Zapisz po dwa najważniejsze wydarzenia z każdej bajki w formie równoważników zdań.

6. Zadanie porównawcze. Uzupełnij tabelę, a następnie sformułuj wniosek.

Zagadnienie	„Szczur i kot”	„Mysz i kot”
Bohater i jego wada		
Co bohater myśli o sobie?		
Jak kończy się historia?		
Morał		

7. Napisz 3-4 zdania: która z bajek skuteczniej ostrzega przed nadmierną pewnością siebie? Uzasadnij.

KARTA PRACY 3

Wolność, wygoda i pozory - „Brytan w obroży” oraz „Ptaszki w klatce”

Na tej karcie ćwiczysz: sens przenośny, symbole, antonimy, porównanie bohaterów, interpretację metaforycznej grafiki

Ignacy Krasicki, „Brytan w obroży”

Niech się nikt z powierzchownej ozdoby nie sroży.
Brytan z srebrno-złocistej pysznił się obroży.
Zazdrościli koledzy w wieczór; patrzą rano,
Aż brytana za srebrną obroż uwiązano.
„Pyszńże się teraz, bracie!” - do brytana rzekli;
Gryzł łańcuch nadaremnie, a oni uciekli.

Słowniczek: srożyć się - tutaj: pysznić się; nadaremnie - bez skutku.

Ignacy Krasicki, „Ptaszki w klatce”

„Czegoż płaczesz? - staremu mówił czyżyk młody -
Masz teraz lepsze w klatce niż w polu wygody”.
„Tyś w niej zrodzon - rzekł stary - przeto ci wybaczę;
Jam był wolny, dziś w klatce - i dlatego płaczę”.

Słowniczek: zrodzon - urodzony; przeto - dlatego.

1. Co ogranicza wolność brytana, a co ogranicza wolność starego czyżyka?

2. Dopisz antonimy: wolność - _____; wygoda - _____; dumny - _____; związany - _____.

3. Zapisz trzy wydarzenia z „Brytana w obroży” w formie równoważników zdań.

4. Wyjaśnij, co mogą symbolizować: obroża w pierwszej bajce i klatka w drugiej.

5. Przyjrzyj się grafice. Nie jest ona dosłowną ilustracją bajki - wykorzystuje symbole.

a) Wskaż co najmniej trzy elementy grafiki, które można połączyć z „Ptaszkami w klatce”. Wyjaśnij każde skojarzenie.

b) Które elementy grafiki są metaforyczne, czyli nie pokazują wydarzeń dosłownie, lecz pomagają zrozumieć sens utworu?

c) Jak rozumiesz kontrast między klatką a otwartą przestrzenią za oknem?

6. Porównaj stosunek bohaterów obu bajek do wolności. Dlaczego brytan zaczyna ją doceniać dopiero po utracie, a stary czyżyk pamięta jej wartość od początku?

7. Napisz wspólny wniosek dla obu bajek w 2-3 zdaniach.

KARTA PRACY 4

Nie wszystko jest tym, czym się wydaje - „Dąb i dynia” oraz „Rybka mała i szczupak”

Na tej karcie ćwiczysz: kontrast, sens przenośny, synonimy i antonimy, przyczynę i skutek, porównanie tekstów

Ignacy Krasicki, „Dąb i dynia”

Kiedy czas przyzwoity do dojrzewania nastał,
Pytała dynia dęba, jak też długo wzrastał?
„Sto lat”. „Jam w sto dni zeszła taką, jak mnie widzisz” -
Rzekła dynia. Dąb na to: „Próżno ze mnie szydzisz;
Pięknaś, prawda, na pozór, na pozór też słyniesz:
Jakoś prędko urosła, tak też prędko zginiesz”.

Słowniczek: na pozór - tylko zewnątrz.

Ignacy Krasicki, „Rybka mała i szczupak”

Widząc w wodzie robaka rybka jedna mała,
Że go połknąć nie mogła, wielce żałowała.
Nadszedł szczupak, robak się przed nim nie osiedził,
Połknął go, a z nim haczyk, o którym nie wiedział.
Gdy rybak na brzeg ciągnął korzyść okazałą,
Rzekła rybka: „Dobrze to czasem być i małą”.

Słowniczek: wielce - bardzo; okazały - duży, imponujący.

1. Co w każdej bajce początkowo wydaje się zaletą, a co ostatecznie okazuje się korzystniejsze?

2. Podaj synonim słowa „prędko” i antonim słowa „mały”.

3. Wyjaśnij wyrażenie „na pozór”. Podaj własny przykład sytuacji, w której pozory mogą mylić.

4. Ułóż trzy punkty planu „Rybki małej i szczupaka” w formie równoważników zdań.

5. Wskaż przyczynę i skutek w losach szczupaka.

6. Zadanie porównawcze. Co łączy morały obu bajek? Napisz 4-5 zdań, odwołując się do obu tekstów.

7. Sformułuj osobny morał dla każdej bajki.

KARTA PRACY 5

Słuchać innych i nie oceniać zbyt szybko - „Kulawy i ślepy” oraz „Orzeł i sowa”

Na tej karcie ćwiczysz: plan wydarzeń, równoważniki zdań, archaizmy, ocenę bohaterów, punkt widzenia

Ignacy Krasicki, „Kulawy i ślepy”

Niósł ślepy kulawego, dobrze im się działo;
Ale że to ślepemu nieznośno się zdało,
Iż musiał zawsze słuchać, co kulawy prawi,
Wziął kij w rękę: „Ten - rzecze - z szwanku nas wybawi”.
Idą; a wtem kulawy krzyknie: „Umknij w lewo!”
Ślepy wprost i, choć z kijem, uderzył łbem w drzewo.
Idą dalej; kulawy przestrzega od wody;
Ślepy w bród; sakwy zmaczał, nie wyszli bez szkody.
Na koniec, przestrzeżony, gdy nie mijał dołu,
I ślepy, i kulawy zginęli pospołu.
I ten winien, co kijem bezpieczeństwo mierzył,
I ten, co bezpieczeństwo głupiemu powierzył.

Słowniczek: zawsze - zawsze; prawić - mówić; szwank - szkoda; pospołu - razem.

Ignacy Krasicki, „Orzeł i sowa”

Na jednym drzewie orzeł gdy z sową nocował,
Że tylko w nocy widzi, bardzo jej żałował.
Dziękowała mu sowa za politowanie.
Wtem, uprzedzając jeszcze zorza i świtanie,
Wkradł się strzelec pod drzewo; sowa to postrzegła
I do orła natychmiast z przestrogą pobiegła.
Uszli śmierci; a wtenczas rzekł orzeł do sowy:
„Gdybyś nie była ślepą, nie byłbym ja zdrowy”.

Słowniczek: politowanie - współczucie; wtenczas - wtedy.

1. Ułóż pięciopunktowy plan wydarzeń „Kulawego i ślepego” w formie równoważników zdań.

2. Wypisz trzy archaizmy z obu tekstów i zapisz ich współczesne odpowiedniki.

3. Dlaczego ślepy nie chciał słuchać kulawego? Jakie były konsekwencje?

4. Dlaczego orzeł błędnie ocenił sowę? Co sprawiło, że zmienił zdanie?

5. Zamień równoważniki na pełne zdania: „Nocleg orła i sowy na drzewie”; „Ostrzeżenie przed strzelcem”.

6. Zadanie porównawcze. W obu bajkach bohaterowie mają ograniczenia. Dlaczego w jednej historii prowadzą one do klęski, a w drugiej pomagają uniknąć niebezpieczeństwa?

7. Sformułuj wspólną zasadę, która mogłaby być morałem obu bajek.

KARTA PRACY 6

Podsumowanie cyklu - czego uczą bajki Krasickiego?

Na tej karcie ćwiczysz: rozpoznawanie cech bajki, morał, archaizmy, synonimy i antonimy, równoważniki zdań, porównywanie tekstów

Ta karta nie wprowadza nowej bajki. Wykorzystaj wszystkie teksty poznane w poprzednich kartach.

1. Dopasuj tytuł bajki do najważniejszego problemu. Wpisz tytuł obok problemu.

- nadużywanie siły i niesprawiedliwość:

- pycha i nadmierna pewność siebie:

- wolność i ograniczenie: _____

- pozory i mylna ocena: _____

- słuchanie innych i współpraca:

2. Wybierz dwie dowolne poznane bajki i zapisz po trzy punkty planu każdej z nich w formie równoważników zdań.

3. Wypisz cztery archaizmy, które pamiętasz z poznanych tekstów, i dopisz ich współczesne odpowiedniki.

4. Podaj po dwa przykłady: a) synonimów, b) antonimów. Możesz wykorzystać słowa z kart pracy.

5. Porównanie finałowe. Wybierz dwie bajki, które według Ciebie przekazują podobną prawdę o człowieku. Uzupełnij tabelę.

Zagadnienie	Tekst 1	Tekst 2
Tytuł		
Bohater		
Problem / wada		
Najważniejsze wydarzenie		
Morał		

6. Napisz 5-7 zdań: czego bajki Krasickiego mogą nauczyć współczesnego jedenastolatka? Odwołaj się do co najmniej dwóch konkretnych tekstów.

7. Wybierz jeden morał i przekształć go w krótką współczesną zasadę lub hasło, które mogłoby pojawić się w klasie, w domu albo w internecie.

8. Samoocena. Zaznacz, co już potrafisz:

- ☐ wyjaśnić, czym jest morał
- ☐ rozpoznać archaizm i podać współczesny odpowiednik
- ☐ podać synonim i antonim
- ☐ zapisać plan wydarzeń w równoważnikach zdań
- ☐ porównać dwa teksty i wskazać ich wspólny temat
- ☐ odróżnić sens dosłowny od przenośnego